

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

SAKA KUŞLARI (1985) FAKİR BAYKURT (1929 - 1999)

İçindekiler

Saka Kuşları
Guguk Kuşları
Kutu Masalı
Kurt Masalı
Çalgılı Köy
Serçe Kız Masalı
Denizlerin Tuzu
Arsız Karga
Kambur Felek
Hızır Masalı
Tembellerbaşı
Aşçıbaşı Masalı
Bülbülün Yurdu

Hakkında

“Yazar *Dünya Güzeli* ile *Saka Kuşları*’ndaki masalları derleyip tarayıp yazarken çocukları, özellikle de yurtdışındaki işçi çocuklarını düşünerek yazdığını söyler. 13 masaldan oluşmaktadır. 1985 yılında Türkçe-Almanca olarak basılır” (Karabela 2007, 76). “*Amerikan Sargısı*’nın kurgusu masal kurgusudur. Bir romancı olarak, elimin yetiştiği ölçüde yararlanmaya çalıştım masalardan... Sorumluluğunu bilen yazar için masalardan yararlanmak, masal yazmak güzel iş. İnce eleyip sık dokumak, yazarlığın bütün dikkatlerini uyanık bulundurmaya gerekiyor. Hem sözlü, hem yazılı anlatımlarda çoğu motifler birbirine girmiş, kimi düzelmiş, kimi bozulmuş. Kimi masalların içine yalan dolan girmiş. Çalışırken bunları gözden geçirdim. Seçimi ve ayıklamayı yaparken özellikle Pertev N. Boratav’ın, Veysel Arseven’in, Saim Sakaoğlu’nun çalışmalarından yararlandım. Eğer bir kimse masalları daha iyi anlamak, daha çok sevmek istiyorsa, masal yazsın... Bugün ciltler tutan dergi derlemelerimiz, masal metinlerini içeren kitaplarımız var. Ama bunların çoğu hammadde durumundadır. Değerlerine uygun olarak işlenmemiştir. Bu durum karşısında, masallara dudak bükmeden arkadaşlarımı masal imecesine çağırıyorum” (Baykurt 2016, 1-2).

SAKA KUŞLARI

Kişiler

Dişi Saka Kuşu (Açık/Sorumlu) Beye karşı savaş açan kuştur. Eşi olan erkek saka kuşunun bey tarafından esir alınması üzerine beye savaş açar. Maruz kaldığı adaletsizliğe karşı başkaldırır. Eşinin özgür bırakılması ve diğer mağdurların mağduriyetlerinin giderilmesi için mücadele eder. Kendisiyle müttefik olan diğer hayvanlara liderlik eder.

İstekli “Madem bütün kuşları boyadınız, bizi de boyayın! dediler. Kanatlarını kaldırıp indirdiler” (Baykurt 2016, 4).

Talihsiz “Saka kuşlarının mutluluğu kısa sürdü. Korunun bekçisi, her zaman belinde gezdirdiği ağı atıp erkek sakayı yakaladı” (Baykurt 2016, 5).

Cefakâr “Dişi saka başını oraya buraya çaldı. Fakat hiçbir çözüm bulamadı. Gitti bir davul ile bir kılıç buldu. Bir yandan davulu çalıyor, kılıcı havaya havaya vuruyordu” (Baykurt 2016, 5).

Cesur “Savaşa gidiyorum! Eşimi elimden aldılar! Beyin kendisiyle, bekçisiyle savaşım var! İşte kılıcım, çektim! İşte davulum, çalıyorum! Savaşım var!” (Baykurt 2016, 6).

Lider “Eeeey kazlar, kediler! Eeeey atlar, arılar! Bakın bunca asker olduk! Bakın dağlar sallanıyor! Haydin ileri!” (Baykurt 2016, 8).

Erkek Saka Kuşu Bey tarafından esir alınan kuştur.

Bey Anlatının kötücül anlatı kişisidir. Yaşanılan diyar onun mülküdür.

Bekçi Beyin mülkünü koruyup kollayan anlatı kişisidir.

Kazlar / Kediler / Atlar / Arılar Beye karşı savaşan hayvanlardır.

Ördekler / Köpekler Beye karşı savaşmaktan korkan hayvanlardır.

Detaylı Olay Örgüsü

Erkek Saka Kuşunun Bey Tarafından Yakalanması Teknolojinin ve sanayinin gelişmediği, bundan dolayı doğanın oldukça temiz ve bakir olduğu bir zamanda insanlar bütün ak kuşları boyayıp isimlendirmeye karar verirler. Böylece bütün kuşlar renklenip isim sahibi olur. Gelişmelerden habersiz olan saka kuşları bütün kuşların rengârenk boyandıklarını fark ettiklerinde kendilerinin de boyanmasını isterler. Boyacılar saka kuşlarını da boyarlar. Uzun süre uçtuktan sonra bir korudaki Akçaağaca konan saka kuşları sevişmeye başlarlar. Kuşları beyin korusunda sevişirken gören Bekçi erkek saka kuşunu yakalamayı başarır. Bekçi erkek sakayı beye götürürken dişi saka kuşu beyle savaşacak müttefikleri aramaya başlar.

Dişi Saka Kuşunun Beye Savaş Açması Bey dişi sakanın yakalanması için ferman çıkarttırır. Dişi saka da eline kılıçla davul alıp beye karşı isyan ettiğini duyurur. Kazlar, kediler, atlar ve arılar dişi saka kuşunun yanında yer alırken ördeklerle köpekler beye karşı savaşmayı göze alamazlar. Beye elçi olarak kediyi gönderen isyancılar erkek sakanın serbest bırakılmasını ve diğer taleplerini iletirler. Bey onların isteklerini gülerek reddeder. Bunun üzerine beyle hayvanlar arasında bir savaş gerçekleşir. Hayvanlar savaşı kazanırlar. Erkek saka kuşu kurtarılır ve hayvanlar özgürlüklerine kavuşurlar.

Temalar

Çatışma *Saka Kuşları* adlı masalda Baykurt, anlatının geçtiği uzamın sahibi olan beyle dişi saka kuşu arasında gerçekleşen sıcak çatışmayı anlatır. Beye ait olan korudaki ağaca konan erkek saka kuşu beyin adamı tarafından tutsak edilir. Dişi saka kuşu eşini kurtarmak için bey tarafından mağdur edilen diğer hayvanlarla birleşir ve beye karşı savaş açar. İki karşıt gücün birbiriyle çatışması sonucunda dişi saka kuşu ve müttefikleri özgürlüklerine kavuşurlar.

GUGUK KUŞLARI

Kişiler

Baba Çocukların babasıdır.

Anne Çocukların annesidir.

Çocuklar Babanın iki öz çocuğu ve annenin de iki öz çocuğu vardır.

Hızır Baba Tanrısal güçlere sahip olan anlatı kişisidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Çocukların Annelerinden Korkmaları Büyük bir dağın eteğindeki ağaçlıklı bir köyde yaşayan baba ilk eşi öldükten sonra ikinci defa evlenmiştir. Kendisinin iki, yeni eşinin de iki çocuğu vardır. Baba çifte anne de sarma yaprağı toplamaya gittiğinde dört çocuk bahçede oyun oynamaya başlar. Oyun oynadıkları top kızgın yağ ile dolu kazanın içine düşer. Bunun üzerine anneleri tarafından sürekli dövülen çocuklar korkuya kapılıp ağlmaya başlarlar. Anneleri tarafından dövülmekten korktukları için kaçıp kurtulmak isterler.

Çocukların Birer Guguk Kuşuna Dönüşmeleri Çocuklar anneleri tarafından dövülmekten kurtulmak için tanrıdan yardım istemeye karar verirler. Biri rüzgar, biri ateş biri de taş veya kuş olmak ister. Kuş olmak çocukların hoşuna giden en güzel fikir olur. Annenin eve doğru ilerlediği bir anda boz atlı Hızır Baba çocukları alıp götürür. Onlara sevgisiz ve gaddar bir anne tarafından büyütüldükleri için acıyan Hızır Baba çocuklara ne arzuladıklarını sorar. Çocukların kuş olmayı arzulamaları üzerine Hızır Baba onları birer guguk kuşuna çevirir. Bir süre sonra köye geri dönen guguk kuşları çocuklu evlerin önünde ötmeye başlarlar.

Temalar

Korku *Guguk Kuşları* adlı masalda Baykurt, ebeveynleri tarafından kötü muameleye maruz kalan dört çocuğun masalsı öyküsünü anlatır. Dört çocuktan ikisi babanın diğer ikisi de annenin öz çocuklarıdır. Anne yaramazlık yapan üvey çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Kalpsiz ve gaddar annelerinden dolayı çocuklar Hızır Baba tarafından birer kuşa dönüştürülürler. Zira sevginin olmadığı bir yerde çocuk yetiştirilemeyeceği iletisi verilir.

KUTU MASALI

Kişiler

<i>Keloğlan</i>	Türk halk hikayelerinin efsanevi kahramanı anlatının başkahramanıdır.
<i>Keziban</i>	Keloğlan'ın annesidir.
<i>Ak Dede</i>	Sihirli güçleri olan ve Keloğlan'ı güdümleyen anlatı kişisidir.
<i>Padişah</i>	Anlatının kötücül anlatı kişisidir. Mal ve mülk sahibidir.
<i>Vezir</i>	Padişah'ın yardımcısıdır.
<i>Kelkız</i>	Keloğlan'ın müstakbel eşidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Padişah'ın Keloğlan'ın Sihirli Sandığını Çalması Kuru derenin kıyısındaki tek göz bir kulübede Keziban anayla Keloğlan basit bir hayat yaşamaktadırlar. Keziban asker kıyafetleri yıkarken Keloğlan ormanlık alanda odun kesmektedir. Yorgun düştüğü bir anda oturduğu ağacın altında oflaması üzerine Ak Dede belirir ve Keloğlan'a sorununun ne olduğunu sorar. Ak Dede Keloğlan'a bir sandık verir ve ona sandığı asla açmamasını söyler. Eve döndüğünde Keziban'a başına gelenleri anlatan Keloğlan sandığa açılmasını söyler. Sandığın açılmasıyla birlikte birbirinden lezzetli yemeklerin olduğu bir sofraya açılır. Yemekleri yiyip doyduktan sonra Keloğlan Padişah'ı yemeğe davet etmeye karar verir. Bir fakir evine gitmenin halk nezdinde olumlu karşılanacağını düşünen Padişah Keloğlan'ın davetini kabul eder ve kulübeye gider. Sihirli sandığın mucizesine şahit olan Padişah Vezir'e onu gizlice çalmasını emreder. Sandığın çalındığını fark eden Keloğlan bir gün aynı ağacın altına oturup oflar.

Keloğlan'ın Padişah'a Ders Vermesi Ak Dede'nin ortaya çıkmasıyla birlikte Keloğlan başına gelen olayı ona anlatır. Ak Dede Keloğlan'a bir sopa verir ve ona söylememesi gereken sihirli sözleri söyler. Sihirli kelimelerin söylenmesiyle sopanın çevresindeki herkesi dövmeye başladığını bizzat tecrübe ederek öğrenen Keloğlan Padişah'a gider. Padişah'ın huzurunda sihirli sözleri söylemesiyle sopa Padişah'la Vezir'i dövmeye başlar. Sandığını geri almayı başaran Keloğlan kulübeye geri döner. Ağacın altına oturup yeniden ofladıktan sonra karşısında beliren Ak Dede'ye durumu anlatır. Ak Dede sandıkla sopayı Keloğlan'dan alır ve ona köyü terk etmesini söyler. Ak Dede Keloğlan'a son olarak bir eşek verir ve sihirli kelimeleri söyler. Sihirli kelimelerin söylenmesi üzerine eşek anıarak kçından inci

çıkarmaya başlar. İncilerle Akdeniz'e gidip üç odalı bir ev yapan Keloğlan Kelkız'la evlenir. Annesi ve eşiyle birlikte mutlu bir hayat yaşar.

Temalar

Açgözlülük *Kutu Masalı* adlı masalda, mucizeler gerçekleştirebilen Ak Dede'den aldığı sandığın sihirli kelimeler söylendiğinde birbirinden lezzetli yemekler çıkardığına şahit olan Keloğlan Padişah'a gösteriş yapmak ister. Padişah Keloğlan'ın sihirli sandığını Vezir aracılığıyla çalar. Geç de olsa sihirli sandığını Padişah'a göstermekle hata yaptığını anlayan Keloğlan Ak Dede'nin yardımıyla hatasını düzeltir. O günden sonra zenginliğiyle gösteriş yapmaz ve bunu gizler.

KURT MASALI

Kişiler

Koyun Yavrularını büyötmeye çalışan annedir.

Kurt Ormanda avlanarak yaşayan hayvandır.

Ayşe Koyunun kuzularından biridir.

Elif Koyunun kuzularından biridir.

Detaylı Olay Örgüsü

Kurdun Kuzuları Yemesi Ormanın yanında yaşayan bir koyunun Ayşe ve Elif adlarında iki kuzusu vardır. Gündüz vakitlerinde otlamaya giden anne akşam vakitlerinde ağıla dönüp yavrularını emzirir. Koyunun komşusu bir kurttur. Onun ne kadar tehlikeli olduğunu idrak edemez. Her gün ormanda avlanan kurt, tembellik yapıp avlanmadığı bir gün Ayşe'yle Elif'i yemeye karar verir. Kurt kuzulara anne koyun gibi seslenir. Fakat sesin annelerine ait olmadığını anlayan kuzular ağıldan çıkmazlar. Daha sonra sesini incelterek kuzulara seslenen kurdun ayaklarını görmek isterler. Siyah ayaklı kurdun anneleri olmadığını anlayan kuzular yeniden kapıyı açmazlar. Ayaklarını una bulayan kurt kuzulara yeniden seslenir. Beyaz ayakları gören kuzular annelerinin geldiğine ikna olup kapıyı açarlar. Kapı açılır açılmaz kurt kuzuları yer.

Koyunun Kurttan İntikam Alması Akşam vakitlerinde ağıla gelen koyun yavrularının kurt tarafından yenildiğini anlar. Yavrularının yenildiğini anladığını belli etmeden kurdu yemeğe davet eden koyun ağıla derin bir çukur kazıyıp içini odunla doldurur ve odunları ateşe verir. Ardından koyun kurdu evine kabul eder. Kurdun deliğe düşmesini sağlayan koyun elindeki sopayla ona vurarak dışarı çıkmasını engeller. Onun yanıp kül olmasını izler. Bir sonraki baharda yeniden yavrulayıp çoğalan koyun kurtlara karşı daha temkinli olur.

Temalar

İntikam *Kurt Masalı* adlı masalda Baykurt, naif ve saf bir karaktere sahip olan koyunun komşusu olan kurttan şüphe etmeden kuzularını ağılda bırakıp otlamaya gitmesi sonucunda yavrularını kaybetmesi anlatılır. Avlanmak için ormana gitmediği bir gün kurt kuzuları yer. Bunun üzerine koyun yavrularının intikamını kurdu yakarak alır. O günden sonra koyun kurtlara karşı daha temkinli davranır.

ÇALGILI KÖY

Kişiler

Büyük Kız Padişah'la evlenmek için büyük bir çadır öreceğini iddia eden kız kardeştir.

Ortanca Kız Padişah'la evlenebilmek için büyük bir sofra yapacağını iddia eden kız kardeştir.

Küçük Kız Padişah'la evlenebilmek için ikiz çocuk doğurmayı vadeden kız kardeştir.

<i>Padişah</i>	Anlatının geçtiği uzamda en büyük mal ve mülk sahibidir.
<i>Vezir</i>	Padişah'ın hizmetkrıdır.
<i>Ebe Hanım</i>	İkiz ocukların ebesi ve Padişah'ın hizmetkrıdır.
<i>Yaşlı Adam</i>	Bir ormanda tek başına yaşıyan ve ikizleri sahiplenene anlatı kişisidir.
<i>Kız</i>	Padişah'la Küçük Kız'ın kızıdır. İkizlerden biridir.
<i>Oğlan</i>	Padişah'la Küçük Kız'ın oğludur. İkizlerden biridir.
<i>Koca Arap</i>	Sihirli mağaranın bekçisidir.

Detaylı Olay rgs

İki Kız Kardeşin Küçük Kız Kardeşe Oyun Oynaması Oduncu bir babanın üç kızı ıkrık başında örgü rerken padişah eşi olmanın hayalini kurup bu hayalin gerçekleşmesi için neler yapabileceklerini söylerler. Büyük kız çadır receğini, ortanca olan sofraya yapacağını ve küçük kız dünya güzeli ikiz çocuklar doğuracağını syer. O gün halkın arasında gezinen Padişah kızların bu diyaloğuna kulak misafiri olur. Bunun zerine kızları sarayına getirir. Büyük ve ortanca kız padişaha isteğini yerine getiremeyeceklerini söylerler. Bundan dolayı iki kız kardeş mutfakta soğan soyma işine verilir. Küçük kız Padişah'a ikiz ocuk doğuracağını syer ve sözünü tutar. Fakat diğer iki kız kardeş Ebe Hanım'dan Padişah'a küçük kızın enik doğurduğunu syemesini ve ardından bebeklerden kurtulmasını isterler. Ebe Hanım iki kız kardeşin isteğini yerine getirir. Bebekler sandık içinde denize bırakılır ve küçük kız bir hücreye kapatılır. Çocukların olduğu sandık yaşlı bir adamın yalnız başına yaşadığı yeşillik bir adaya vurur. Yaşlı adam çocukları alıp büyütür. Yaşlı adam öldükten sonra ikiz kardeşler onun yerini alırlar.

Gerçeğin Ortaya ıkması Bir gezi sırasında Padişah ikiz kardeşleri görür ve onların güzelliğine hayran kalır. Çocukların yaşadığını öğrenen iki kız kardeş Ebe Hanım'a çocuklardan kurtulması için para verir. Çocukları ormanın içinde arayan Ebe Hanım kızını bir çadırın içinde bulur. Kızın yalnızlığı üzerinden hareketle Ebe Hanım  Armut Yaylası'nda kendi kendine alan bir çalgı olduğunu ve çalgı sayesinde can sıkıntısından kurtulabileceğini syer. Kız avdan dönen erkek kardeşinden çalgıyı bulup getirmesini ister. Bunun zerine oğlan zorlu yollardan ve devlerin arasından geçerek çalgının bulunduğu mağaraya ulaşır. Fakat sihirli sözleri syemesi üzerine oğlan taşa dönüşür. Erkek kardeşini merak eden kız aynı yollardan geçerek mağaraya ulaşır. Sihirli sözleri ilk defa bir kızın ağzından duyan mağara açılır. Koca Arap kızını iyi bir şekilde karşılar. Kızın isteği üzerine hem çalgıyı hem de erkek kardeşi verir. Söz konusu edilen sihirli çalgı aslında algıcılarıyla meşhur olan bir köydür. algıci köyü ikizlerin yaşadığı yere yerleşir. Koca Arap Padişah'a iki kız kardeşin çevirdiği oyunu anlatır. Padişah iki kız kardeşin canını bağışlar. ocuklarının annesini hücreden çıkarır ve onun itibarını iade eder.

Temalar

Aile algılı Köy adlı masalda Baykurt, toplumun en küçük birimi olan ailede olması gereken temel nitelikler üzerinde durur. Aile yelerinin birbirlerine güvenmeleri ve birbirlerine değer vermeleri oldukça önemlidir. Ormanın içinde ve yaşlı bir bilge tarafından büyütülmüş olan ikiz kardeşler her zorluğa birlikte göğsü gererler. Padişah ise en küçük olumsuzlukta çocuklarının annesini cezalandırır. Padişah ikiz çocuklarından önemli bir ders alır ve onlar sayesinde aile olmayı öğrenir.

SERÇE KIZ MASALI

Kişiler

<i>Küçük Kız / Küçük Kuş</i>	Anlatının başkarakteridir.
<i>Köylüler</i>	Küçük kızla aynı yerde yaşayan anlatı kişileridir.

Detaylı Olay Örgüsü

Küçük Kızın Küçük Kuş olmayı Dilemesi Küçük boyuyla köydeki herkesin ilgisini çeken küçük kız köylüler tarafından alay konusu edilir. Küçük kızın bir melek veya küçük bir kuş olarak dünyaya geleceken yanlışlıkla kız çocuğu olarak dünyaya geldiği söylenir. İnsan olmaksızın küçük bir kuş olmayı tercih eden küçük kız bir sabah uyandıığında tanrıdan kuş olmayı diler.

Küçük Kuşun Göğü Yukarıda Tutmaya Çalışması Küçük kızın dileği ertesi sabah gerçekleşir. Evin açık kapısından dışarı uçan kuş bir ağacın dalına konar. Göğün enginliği ve rüzgarın şiddetinden ürken küçük kuş insanların göğün altında kalmalarından korkar. Buna engel olmak için ne yapması gerektiğini düşünen yavru kuş sırt üstü yatarak göğü ayaklarıyla yukarıda tutmayı akıl eder. Sırt üstü yatan küçük kuş ayaklarıyla göğü yukarıda tutmaya başlar. Küçük kuşu görenler ona alaycı bir tavırla yaklaşır. Fakat küçük kuş sevdiğini korumak için elinden geleni yaptığını söyler.

Temalar

Umursama *Serçe Kız Masalı* adlı masaldaki başkahraman olan küçük kız, kısmen de olsa Don Kişot'un kişilik özelliklerini taşımaktadır. Küçüklüğünden dolayı köylülerin alay etmelerinden bıkmış olan küçük kız tanrıdan kuş olmayı diler. Dileği kabul edilen kız kuşa dönüşür fakat uçsuz bucaksız gökten korkmaya başlar. Göğün insanların başına düşmesinden endişelenen küçük kuş sırt üstü yatarak ayaklarıyla göğü havada tutmaya çalışır.

DENİZLERİN TUZU

Kişiler

Yoksul Kardeş Anlatının başkarakteri yoksulluktan varsılığa ulaşır.

Varsıl Kardeş Anlatının başkarakteri varsılken yoksullaşır.

Ak Sakallı Doğaüstü güçleri olan ve anlatıdaki baht dönüşünü gerçekleştiren karakterdir.

Anlatıda yer alan diğer karakterler: Varsıl kardeşin karısı, yoksul kardeşin karısı.

Detaylı Olay Örgüsü

Yoksulun Varsıllaşması İki kardeşten biri varsıl diğeryse yoksuldur. Varsıl olan her bayramda sadaka dağıtırken yoksul olan açlıkla mücadele eder. Yoksul kardeşin karısı varsıl kardeşten bir koyun istemesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine yoksul varsılın evine gider. Yoksul varsıldan bir koyun ister. İstemsizce de olsa varsıl yoksula bir koyun verilmesini kabul eder ve koyunu şeytanlarla yemelerini söyler. Anlayışlı bir karakter olan varsılın eşi besili bir koyun verir. Yoksulun akli varsılın "şeytanlarla yesinler" sözüne takılır. Bu sırada Ak Sakallı belirir ve yoksula koyunu şeytanların olduğu köprüde kesip değirmen taşı dilemesini söyler. Yoksul Ak Sakallı'nın dediğini yapar ve değirmen taşını alır. Değirmen taşının düğmesine basıp dilek diledikten sonra değirmeni çeviren yoksulun istekleri gerçekleşir.

Varsılın Yoksullaşması Yoksulun üzerindeki pahalı kıyafetleri fark eden varsıl kıyafetlerin nasıl alınabildiğini öğrenmek ister. Yoksul varsıla yaşadıklarını anlatır. Bunun üzerine varsıl bütün malı ve mülkü karşılığında değirmen taşını ister. Onu Amerika'ya götürüp işleteceğini söyler. Yoksul teklifi düşünmek için üç gün süre ister. Üç gün boyunca ambarını altınla dolduran yoksul varsılın teklifini kabul eder. Değirmen taşıyla gemiye bindiklerinde kaptan tuz almayı unuttuklarını söyler. Tuz olmadan yapılacak uzun yolculuk sırasında muhtemelen öceklerini söyler. Bunun üzerine varsıl değirmeni kullanır. Fakat değirmenin düğmesine basmadığı için akan tuz durdurulamaz. Bunun üzerine kaptan geminin batmaması için değirmeni okyanusa atar. Böylece varsıl uğuruna her şeyini kaybettiği değirmeninden olur. Durmadan tuz çıkaran değirmen nedeniyle denizlerin tuzlu olduğu rivâyet edilir.

Temalar

Açgözlülük *Denizlerin Tuzu* adlı masalda Baykurt, açgözlülüğü nedeniyle malını ve mülkünü kaybedip yoksullaşan bir anlatı kişinin başından geçenleri anlatır. Yoksul kardeş Ak Sakallı

sayesinde bulduğu değirmenle varsıllaşır. Varsıl kardeş bütün malını ve mülkünü yoksul olana vererek değirmene sahip olur. Fakat açgözlülüğü nedeniyle hem malıyla mülkünden hem de sihirli değirmenden olur.

ARSIZ KARGA

Kişiler

- Karga* Anlatının başkarakteri arsızlığıyla ön plana çıkar.
- Emiş Nine* Köyün yaşlı anlatı kişilerinden biridir.
- Gümüş Nine* Köyün yaşlı anlatı kişilerinden biridir.
- Tombak Nine* Köyün yaşlı anlatı kişilerinden biridir.
- Gök Mehmet* Davulcudur. Köylüleri kargaya karşı eyleme geçirir.

Detaylı Olay Örgüsü

Karganın Ninelere Arsızlık Yapması Köyün arsız kargasının ayağına bir gün diken batar. Emiş Nine karganın feryatlarını duyar. Onu evine alıp ayağındaki diken çıkarır. Karga Emiş Nine'ye diken atmamasını ve yakında onu almaya geleceğini söyler. Aradan günler geçmesine rağmen karganın geri dönmemesi üzerine Emiş Nine fitili kaçan mumun fitilini çıkarmaya çalışırken diken yanar. Eve geri dönen karga diken ister. Emiş Nine dikenin nasıl yandığını kargaya anlatır. Bunun üzerine karga yanan diken yerine kandil ister. Karganın gürültüsünün köylüler tarafından duyulmasını ve komşularına mahcup olmayı istemeyen Emiş Nine kargaya istediği şeyi verir. Karga Gümüş Nine'ye kandilini emanet eder ve onu yakında almaya geleceğini söyler. Bir gün sonra kandil bir kaza sonucunda kırılır. Gümüş Nine kargaya kandilin nasıl kırıldığını anlatır. Karga Gümüş Nine'den kandilin yerine inek ister. Karganın söylenmelerinin duyulmasını ve komşularına rezil olmayı istemeyen Gümüş Nine ineği ona verir.

Köyün Kargadan Kurtulması Tombak Nine'nin evine giden karga ineği ona emanet eder. Aylar geçmesine rağmen karganın geri dönmemesi üzerine Tombak Nine düğün için yemek yapılmak üzere ineği keser. Düğün sırasında Tombak Nine'nin yanına gelen karga ineğini ister. Tombak Nine ineği neden kestiğini anlatır. Karga kesilen inek karşılığında gelini ister. Konuklarına rezil olmak istemeyen Tombak Nine gelini vermeyi kabul eder. Davulcu Gök Mehmet kargaya davulunu vermeyi tekif eder. Ona davulunu çok iyi pazarlar. Davulun sesini çok beğenen karga davul karşılığında gelini verir. O günden sonra karga davuluyla bir ağacın dalında yaptıklarıyla övündüğü şarkılar söylemeye başlar. Davulcu Gök Mehmet'in telkiniyle kargaya karşı koyup onu taşıyan nineler karganın kaçıp gitmesiyle huzura kavuşurlar.

Temalar

Başkaldırı *Arsız Karga* adlı masalda Baykurt, arsızlığıyla köylüleri baskı altına alan ve bu sayede onlardan istediği her şeyi almayı başaran karganın etkisiz hale getirilişini anlatır. Karganın baskılarından ve komşularına rezil olma korkusundan kendilerinden istenen her şeyi yapan nineler, karganın ne kadar güçsüz olduğunun ve asıl güçlü olan tarafın kendileri olduğunun geç farkına varırlar. Kargayı taşıyan köylüler ondan temelli kurtulurlar.

KAMBUR FELEK

Kişiler

- Musa* Anlatının başkarakteri çiftçidir. Bağları ve bahçeleri vardır.
- Felek* Arıklara su dağıtan anlatı kişisidir.
- Aslan* Baş ağrısından yakınan anlatı kişisidir.

Çiftçi Tarlasından ürün alamamaktan yakınan anlatı kişisidir.

Semiz adam Padişah'tır. Savaş kazanamamaktan yakınıdır.

Hızır Doğaüstü yetenekleri olan ve baht dönüşünü gerçekleştiren anlatı kişisidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Musa'nın Karyağmaz Dağına Gitmesi Bağ ve bahçeleriyle ünlü bir köyde arığında su olmayan tek kişi Yoksul Musa'dır. Arığına neden su verilmediğini merak eden Musa bağları ve bahçeleri aşarak karşısına çıkan Aslan'a Felek'i nerede bulabileceğini sorar ve ona derdini anlatır. Aslan Musa'ya Felek'i Karyağmaz dağında bulabileceğini söyler ve onu bulduğunda baş ağrısını nasıl geçirebileceğini de sormasını ister. Biraz daha yol gittikten sonra karşısına Çiftçi çıkar. Çiftçi Musa'ya yolu gösterir ve ondan Felek'i bulduğunda tarlayı sürmesine rağmen neden ürün alamadığını ona sormasını ister. Ardından Musa semiz adamla karşılaşır. Semiz adam aslında bir padişah'tır. Musa'dan Felek'i bulduğunda ona birçok adamı ve silahı olmasına rağmen neden hiç savaş kazanamadığını öğrenmesini ister.

Musa'nın Karyağmaz Dağından Dönmesi Karyağmaz dağına varan Musa Felek'i bulur. Musa Felek'ten adil bir şekilde arığına su verilmesini ister. Felek Musa'nın isteğini yerine getirir ve diğer sorunu olanlara sorunlarının çözüm yollarını söyler. Musa padişaha aslında kız olduğunu ve evlenmesiyle savaşları kazanmaya başlayacağını söyler. Musa padişahın evlenme teklifini reddeder. Ardından Musa Çiftçi'ye tarlasındaki gömütü çıkarırdktan sonra ürün almaya başlayacağını söyler. Musa, gömütü birlikte bulma karşılığında hazineyi paylaşma teklifini reddeder. Musa Aslan'a baş ağrısının deli bir adamın başını yedikten sonra geçeceğini söyler. Padişahla Çiftçi'nin tekliflerini reddeden Musa'nın deli olduğuna karar veren Aslan onu yemeye karar verir. Fakat Hızır Aslan'ın bu girişimine engel olur. Musa köyünü, topraklarını ve insanlarını çok sevdiğini ve bunları hiçbir şeye değişmeyeceğini söyler. Hızır Aslan'a şehirde birçok deli olduğunu ve onları yemesini önerir.

Temalar

Tokgözlülük *Kambur Felek* adlı masalda Baykurt, bağlarında ve bahçelerinde çeşitli ürünler yetiştiren Musa'nın, herkes kadar çok çalışmasına rağmen Felek tarafından arığına eşit şekilde neden su verilmediğini araştırma ve hakkını arama mücadelesini anlatır. Bu yolculuk sırasında Musa kendisini çok zengin edecek fırsatlarla karşılaşır. Fakat Musa toprağını, işini ve insanlarını sevmektedir. Onun ihtiyacı olan tek şey yeteri kadar sudur.

HIZIR MASALI

Kişiler

Yoksul Adam (Sosyal/Sorumlu) Anlatının başkahramanı olan yoksul adam köyün yoksul yerlilerinden biridir. Yoksulluğu ve çaresizliğinden dolayı padişahın Hızır'ı bulma görevine talip olur. Ailesinin geçimini sağlamak için yalan söyler. Fakat Hızır'ı bulamaması üzerine verilecek her cezayı göğüsleyerek yalan söylediğini itiraf eder. Hızır yoksul adamın cesaretini ve dürüstlüğünü onun serbest bırakılmasını sağlayarak ödüllendirir.

Umutlu "Hayır! Hızır'ı bulacağımı söyleyeceğim!" "Benim duyduğuma göre Hızır mesleği değiştirmiş! Nerden bulacaksın?" "Nasıl değiştirmiş mesleği?" (...) "Sus! Dangul dungul konuşma! Hem de elinin hamuruyla Hızır'ın işine karışma! Suç atma aslan gibi adama! Gene ne varsa Hızır'da var. Başka kimseden yardım yok bizim gibi yoksullara!" (Baykurt 2016, 73-74).

Güvenli ""Sus! Dangul dungul konuşma! Hem de elinin hamuruyla Hızır'ın işine karışma! Suç atma aslan gibi adama! Gene ne varsa Hızır'da var. Başka kimseden yardım yok bizim gibi yoksullara!" (Baykurt 2016, 74).

Cesur "Bak ne düşünüyorum?" dedi adam. "Amacım Hızır'ı bulmak değil. Biliyorum bulamam. Padişahı kandıracağım. Ondan kırk gün izin isteyeceğim. Bu süre içinde bir sürü yiyecek, giyecek alacağım" (Baykurt 2016, 74).

Dürüst “Bir ev dolusu çocuğum var. Bu ülkede çok yoksulum. Yoksulluktan usandım bıktım. ‘Kırk gün süre alayım, padişahımızın verdikleriyle kırk gün karnımızı doyurayım. Artanıyla da çoluk çocuk birkaç ay geçinsin!’ diye düşündüm...” (Baykurt 2016, 77).

<i>Padişah</i>	Anlatının geçtiği ülkenin sahibidir.
<i>Hızır / Delikanlı</i>	Doğaüstü yetenekleri olan ve baht dönüşünü gerçekleştiren anlatı kişisidir.
1. <i>Vezir</i>	Padişahın bakanıdır. Kasabın oğludur.
2. <i>Vezir</i>	Padişahın bakanıdır. Yorgancının oğludur.
3. <i>Vezir</i>	Padişahın bakanıdır. Yoksul bir babanın oğludur.
<i>Eş</i>	Yoksul adamın karısıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Yoksul Adamın Hızır’ı Araması Çoğunlukla yoksulların yaşadığı yerde varsillar azınlıktadır. Padişah bir sorusuna cevap bulabilmek için Hızır’ın bulunmasını ister ve onu bulanı mükâfatlandıracağını duyurur. Yoksul adam Hızır’ı bulmaya karar verir. Fakat onu bulamayacağını farkındadır. Asıl amacı padişahı oyalamak ve bazı ihtiyaçlarını tedarik ettirerek ailesinin geçimini sağlamaktır. Yoksul adam padişaha Hızır’ı bulacağını söyler, bunun için kendisine kırk gün süre verilmesini ister ve bu süre zarfında ailesinin ihtiyaçlarının karşılanmasını talep eder. Padişah yoksul adamın ailesinin bütün ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılar. Yoksul adam padişahı şüphelendirmemek için Hızır’ı arıyormuş gibi yapar.

Hızır’ın Bulunması Kırk gün sonra padişah yoksul adamı huzuruna getirtir. Yoksul adam padişahı kandırdığını itiraf eder ve bunu ailesinin geçimini sağlamak için yaptığını söyler. Yoksul adam verilecek her cezaya razı olur. Padişah vezirlerinden yoksul adama uygun bir ceza verilmesini ister. 1. Vezir yoksul adamın parçalara ayrılarak sergilenmesini önerir. 2. Vezir onun derisinin yüzülmesini ve içinin doldurulmasını önerir. 3. Vezir ise yoksul adamın masum olduğunu, asıl suçlunun padişah olduğunu ve yoksul adama insafıca ceza verilmesini söyler. Padişah vezirlerinin ceza önerilerini onaylayan delikanlıya amacının ne olduğunu sorar. Delikanlı kılığına girmiş olan Hızır padişahın adil bir vezir aradığını bilmektedir. Hızır padişaha 3. Vezir’in adil olduğunu ve onu başvezir seçebileceğini söyler. Padişah aradığı veziri Hızır sayesinde bulur ve yoksul adamı serbest bırakır.

Temalar

Adalet *Hızır Masalı* adlı masalda Baykurt, güvenebileceği adil bir vezir arayan padişahın yoksul bir adamla sınanmasını anlatır. Yoksulluğu ve çaresizliğinden dolayı Hızır’ı bulamayacağını bilmesine rağmen padişahın Hızır’ı bulma görevine talip olan yoksul adamın Hızır’ı bulamaması üzerine cezalandırılması istenir. Vezirlerin yoksul adama uygun bir ceza düşündükleri sırada Hızır ortaya çıkar ve padişaha aradığı veziri bulmasına yardımcı olur.

TEMBELLERBAŞI

Kişiler

Tembel Şevket (Sorumsuz/Sorumlu) Anlatının başkarakteri olan Tembel Şevket, yaşadığı bölgenin insanların arasında tembelliğiyle nam salmıştır. Şans eseri padişahın büyük kızıyla evlendirilir. Padişahın kızının zorlamaları üzerine kendi hayatıyla ilgili sorumluluklar almaya başlar. Şehrin varoşunda dilencilik yaparken ilk defa balıkçının balıklarını taşıyarak emeğiyle para kazanır. Daha sonra kervanı koruyan bir bezirgân olur. Bezirgâncılıkta gösterdiği başarı sayesinde kendisine kalıcı bir iş verilir. Bu sayede Şevket ailesinin ve kendisinin sorumluluğunu yüklenir. Eşinin ve annesinin yaşam koşullarını yükseltir.

Alaycı “Şevket Efendi biraz mırıldandı: “Bak hele yahu! Bizim padişah kızı biraz sert!” (Baykurt 2016, 84).

Tembel "Ablaa! Bacı! Bana bir tas su getir!" "Bacı! Bunu bana içir!" (...) "Giydir beni bacı!" (Baykurt 2016, 84-85).

İtaatkâr "Ağabey, izin verirsen bunu da ben taşıyayım!" dedi" (Baykurt 2016, 85).

Cesur "Efendiler! dedi Şevket Efendi. "Lütfen karışmayın! Siz çadırınızı kurun. Kahvelerinizi için. Haramiler gelirse, onları bana bırakın. Kervandan iğne giderse, ben çuvaldız ödeyeceğim. Hiç merak etmeyin..." (Baykurt 2016, 87).

Sorumlu "Haşşöyleee! İşte adam dediğin böyle çalışkan, hem de başargan olacak! Neydi o tembellik öyle? Neydi o uyuşukluk? Yan gelmiştin eski postun üstüne" (Baykurt 2016, 91).

Padişah Anlatının geçtiği ülkenin en üst yöneticisi ve mülkün sahibidir.

Büyük Kız Tembel Şevket'le evlendirilir ve onu kişilik özellikleri bakımından tamamen değiştirir.

Ortanca Kız Evlenme çağına gelen padişah kızı vezirlerden birinin oğluyla evlendirilir.

Küçük Kız Evlenme çağına gelmek üzere olan padişah kızı vezir oğluyla evlendirilir.

Detaylı Olay Örgüsü

Kızların Evlendirilerek Cezalandırılmaları Padişah'ın üç kızı evlenmemiş olmaktan bunalmıştır. Babalarına gönderdikleri üç kavunla bu durumu anlatırlar. Kavunlardan biri bozulmuştur, biri aşırı hamdır ve sonuncusu da iyi derecede olgunlaşmıştır. Vezir Padişah'a kızlarının evlenmek istediklerini söyler. Ham kavun küçük kızı, olmuş kavun ortancayı ve çürük olansa büyük kızı temsil eder. Kızlarını evlendirmek istemeyen Padişah onların ikisini ceza olarak vezir oğullarıyla evlendirir. Sonuncusununsa bölgede tanınan en tembel kişiyle evlendirilmesini emreder. Büyük kız başkent varoşunda dilencilik yapan ve kulübede yaşayan Tembel Şevket'in evinin önüne atılır. Tembel Şevket büyük kızdan su ister. Suyu kendisine içirmesini ve kıyafetini giydirmesini ister. Bu kadar tembel biriyle yaşanamayacağını anlayan büyük kız Tembel Şevket'e, eve yiyecek getirmediği takdirde eve giremeyeceğini söyler.

Büyük Kızla Tembel Şevket'in Değişmesi Bunun üzerine Tembel Şevket ilk akşam taşıdığı balıkların karşılığında aldığı parayla eve döner. Ardından bezirgânlık yapmaya başlar. Kervanı haydutlardan korumayı başardığı için ona kalıcı olarak bezirgânlık işi verilir. Sorumluluk sahibi biri olmaya başlayan Tembel Şevket parayla yeni bir ev yaptırır ve ailesinin yaşam koşullarını iyileştirir. Büyük kızın ve annesinin saygısını kazanır. Büyük kızla birlikte Tembel Şevket de değişir.

Temalar

Evlilik *Tembellerbaşı* adlı masalda Baykurt, başkent en tembel anlatı kişisi olan ve geçimini dilenerek sağlayan Şevket'in padişahın büyük kızıyla evlendirilmesinden sonra kişilik bakımından yaşadığı değişimi anlatır. Padişahın büyük kızıyla evlendikten sonra sorumlulukları artan Şevket çalışmaya ve para kazanmaya başlar. Evlenmesinin ardından Şevket kişilik olarak tamamen değişir. Annesinin, eşinin ve kendi hayatının sorumluluğunu alır.

AŞÇIBAŞI MASALI

Kişiler

Aşçıbaşı Doyumevinin sahibidir.

Baş Çırac Doyumevinin baş çırağıdır.

Komiser Kolluk kuvvetlerinin başıdır.

Savcı Anlaşmazlığın çözülmesi için başvuru kişidir.

Yargıç Anlaşmazlığın çözülmesi için başvuru son kişidir.

İki Arkadaş Köyden şehre para kazanmak amacıyla göç eden anlatı kişileridir.

Detaylı Olay Örgüsü

Parasız İki Arkadaşın Doymevinde Yemek Yemesi Oldukça yoksul bir köyde yaşayan iki arkadaş askerliklerini yapıp vergilerini ödedikten sonra yoksulluğa daha fazla dayanamadıkları için şehre göç etmeye karar verirler. Uzun ve zorlu yolları aştıktan sonra şehre varan iki arkadaş dükkanlarla dolu caddelerden geçerler. Hiç paraları olmamasına rağmen her sonucu göze alarak bir doymevinde karınlarını doyurmaya karar verirler. Aşçıbaşı müşterilerinin sofrasını istenen yemeklerle donatır. Çorba içtikten sonra yahni, tavuk, dolma, türlü ve tatlılar yenir. Ardından kahve içilir. Sıra hesabı ödemeye geldiğinde iki arkadaş yedikleri ve içtikleri her şey için bir şarkı söylemeye başlar. Şarkıyla ödeme yapılmasını kabul etmeyen Aşçıbaşı iki arkadaşı komisere götürür.

Aşçıbaşının Parasız Arkadaşlardan Hakkını Araması Komiser olayı iki taraftan da dinler. Ardından arkadaşların şarkılarını da dinler. Arkadaşların şarkılarını çok beğenen komiser dümbeleğiyle onlara eşlik eder. Komiser arkadaşların iyi bir ödeme yaptıklarını ve hukuka aykırı bir durum olmadığını söyler. Ardından savcıya gidilir. Savcı da olayı ve şarkıları dinler. Şarkıların söylendiği sırada arkadaşlara saziyle eşlik eder. Ardından yargıca gidilir. Yargıç da olayı dinler ve şarkılara kemanıyla eşlik eder. Aşçıbaşı yemeklerin karşılığında para almayı başaramaz. Bundan dolayı şarkıların söylendiği sırada dans etmeye başlar. Mevcut adalet anlayışına hayret eder.

Temalar

Adalet *Aşçıbaşı Masalı* adlı masalda Baykurt, yaşadıkları yoksulluktan dolayı köyden kente göç eden ve yemek yedikleri bir doymevinde hesabı söyledikleri şarkılarla ödemek isteyen arkadaşların öyküsünü anlatır. Yedikleri yemeklerin karşılığını ödeyecek paraları olmayan ve bunun yerine kendi emekleriyle şarkı söyleyen karakterler adli kurumlar tarafından haklı bulunurlar. Zira güzel sanatlar emek ve yetenek ister. Dolayısıyla sanatsal ürünler diğer üretilen ürünlerle takas edilebilir.

BÜLBÜLÜN YURDU

Kişiler

Bülbül Anlatının başkarakteri ormanda yaşayan bir kuştur.

Toptancı Kuşu yakalayan şehirli bir kentsoyludur.

Çoban Köyde yaşayan ve çobanlık yapan anlatı kişisidir.

Usta Altın kafes yapan anlatı kişisidir.

Veteriner Hastalanan bülbülü iyileştirmeye çalışan anlatı kişisidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Bülbülün Altın Kafese Kapatılması Anadolu'nun türlü otlar, çiçekler ve ağaçlarla bezeli bir ormanında bir bülbül yaşamaktadır. Bülbül ağaç yemişlerinden ve otlardan yiyip duru sulardan su içmektedir. Konduğu ağaçlarda mutluluğundan dolayı gece gündüz öter. Bir gün şehirden gelen bir toptancı güzel sesli bülbülü yakalamaya çalışır. Kendi başına yakalayamayınca bir çobana onu yakalatır. Bülbülü yakalamayı başaran toptancı şehirdeki bir ustaya altından kafes yaptırır. Toptancı bülbülü altın kafesin içine koyar ve kafesi evindeki pencerenin önüne koyar.

Bülbülün Ormana Geri Dönmesi Bülbülün ötmesini isteyen, onun güzel ötüşünü duymak isteyen toptancı bütün çabalarına rağmen bunu başaramaz. Bülbül günden güne hastalanır ve çirkinleşir. Konuşmaya başlayan bülbül vatanına olan özlemini dile getirmeye başlar. Kuşların göçebe olduklarını bilen toptancı onun yurt edinme duygusu olduğuna inanmaz. Fakat bülbülün ölmek üzere olduğunu gördüğünde onu serbest bırakır ve ormanına dönmesine izin verir. Ormana dönen bülbül kısa sürede eski haline döner ve yurduna olan sevgisini anlattığı türküler söylemeye başlar. Toptancı altın kafes yerine ormanı tercih eden bülbülü anlayamaz.

Temalar

Mutluluk *Bülbülün Yurdu* adlı masalda Baykurt, yeşilliği ve berrak sularıyla gözleri kamaştıran güzellikteki bir ormanda yaşayan bülbülün vatani olarak gördüğü ormandan koparılmasıyla yaşadığı üzüntüyü anlatır. Altın kafese kapatılan bülbül yaşadığı üzüntüyle her geçen gün fiziksel ve ruhsal sağlığını yitirir. Fakat serbest bırakılıp ormana geri döndüğü zaman eski mutluluğuna ve sağlığına kavuşur.

Kaynakça

Baykurt, Fakir. *Saka Kuşları*. İstanbul, Beyoğlu: Literatür Yayınları, 2016.

Karabela, Sevim. *Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme)*. Doktora Tezi, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2007.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt'un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.

Yanardağ, Mehmet Fetih. «*Fakir Baykurt'un Hikayelerinde Tema.*» Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007: 227-263.